

SYNSPUNKT

Verdighet på vent

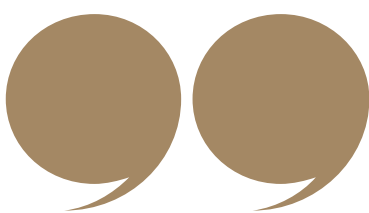
Venting kan bryte menneskerettighetene, som er tuftet på anerkjennelsen av menneskers verdighet. Dermed er ventingen også et etisk problem, siden ventetiden kan sette selv menneskeverdet på vent, skriver artikkelforfatteren. Bildet er fra det midlertidige asylmottaket i Lyngdal. ILLUSTRASJONS-FOTO: STEINAR VINDSLAND

Flyktningkrisen er en krise særlig når flyktninger må vente. Og dermed får sin verdighet satt på vent.

Venting på utsendelse etter avslag om opphold kan bryte forbudet mot umenneskelig eller nedverdiggende behandling i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Det avgjorde Den europeiske menneskerettighetsdomstol nylig i en sak vedrørende fengsling av utenlandske barn. Synet støttes av FNs spesialrapportør mot tortur. Og FNs høykommissær for flyktninger kaller langvarig venting en fastlåst situasjon. I Norge omtaler Sivilombudsmannen lignende venting som uegnet, og jusprofessor Mads Andenæs kaller den uanstendig og menneskerettighetsstridig.

Venting kan altså bryte menneskerettighetene, som er tuftet på anerkjennelsen av menneskers verdighet. Dermed er ventingen også et etisk problem, siden ventetiden kan sette selv menneskeverdet på vent. Jeg deltar i forskningsprosjektet «Waiting for an Uncertain Future», som undersøker dette forholdet mellom migrasjon, tid og etikk.

Revyen «På vent!» ble for noen år siden oppført på asylmottaket i Hobøl. Ungdommene som bodde der fortalte om livet på vent. Det vil si ventingen på å begynne språkopplæring og skolegang så vel som å få bankkonto og arbeidstillatelse. Dessuten å avvente svar på søknaden om oppholdstillatelse.

Ventetidens eksistensielle dimensjon ender i verste fall i døden.

Ungdommene opplever dermed en dobbel venting, nemlig tiden søknadsbehandlingen tar, og påkjenningen ved ikke å vite hvor lenge de må vente på svaret. Ventetiden oppleves således ofte som lang, usikker og uutholdelig.

Flyktningpasient kalles den ventende av psykiater Sverre Varvin hvis ventingen øker risikoen for posttraumatisk stresslidelse eller psykososiale lidelser. I tillegg til venting på mottak, er tiden på flukt eller i leir enda noen eksempler på ventetid som flyktninger, papirløse eller andre irregulære migranter opplever. Da kan de miste følelsen av tilhørighet, siden flyktningene har forlatt

hjemstedet – ofte uten å kunne returnere, og i mellomtiden bor på midlertidige plasser.

Miskjennelsen flyktningpasienter kan utsettes for setter det psykiske og sosiale behovet for tilhørighet under press. Det krenker i neste omgang følelsen av å inneha verdighet.

«Jeg venter og venter – så ingenting», uttaler en flyktning til nyhetskanalen Sky News på grensen til Makedonia i vinter. Dette er et ekko av Samuel Becketts skuespill om Vladimir og Estragon, som forgjeves venter på Godot. Da regissør George Tabori, som selv var flyktning under Nazi-Tyskland, satte opp skuespillet uttalte han at Estragon og Vladimir er flyktninger.

Det minner om ventingens eksistensielle sider, slik som da Yemane Teferi døde tidligere i år etter 25 års venting på mottak. I toppåret 2012 døde 22 asylsøkere, og i løpet av de sist fem årene har 74 dødd. I tillegg er det mange mørketall, siden myndighetene ikke registrerer bortgangens årsak. Derfor er det uklart hvorvidt dødsfallene skyldes unaturlige årsaker, slik som ulykker eller selvmord.

Ventetidens eksistensielle dimensjon ender i verste fall i døden. Eller man føler seg fremmed i verden, har ikke lenger et sted her som er ens eget, hører ikke hjemme noen plass. Elsker ikke lenger verden som sitt hjem. Det kan i neste omgang føre til opp-

Forskningsdagene

● **Forskere fra Universitet i Agder presenterer nye kronikker i forbindelse med den årlige festivalen Forskningsdagene 22. september til 2. oktober.**

levelsen av ikke å telle med – som menneske. Da gjør ventingen livet meningsløst. Derfor oppfordrer psykolog Nora Sveaass til økt fokus på psykisk helse også under ventetiden.

Ifølge Hannah Arendt er tid et vilkår for mennesket, siden vi fødes inn i verden. Dermed settes den enkeltes livsløp i gang, som innbefatter våre relasjoner til andre. Filosofen, som selv var statsløs, peker dessuten på døden som tidens ende.

Så lenge ventetiden for flyktninger og andre irregulære migranter setter verdigheten på vent, er det nødvendig å se nærmere på tid som menneskets eksistensielle grunnvilkår. Å krenke noens verdighet handler her om å ignorere tid som en avgjørende dimensjon ved våre liv.

S tilt overfor den nye, globale situasjonen med flyktningkriser bryter menneskerettighetene sammen. Og dermed også det rettslig definerte men-

neskeverdet, hevder Arendt. Derfor trenger menneskeverdet en ny garanti, som er moralsk og omfatter hele menneskeheten. Og ikke minst som anerkjenner tid som et eksistensielt grunnlag for alle mennesker. Dette kaller hun retten til å ha rettigheter, som er en moralsk rett forut for menneskerettighetene.

Poenget er å unngå at verdigheten krenkes ved å settes på vent så lenge ventetiden vedvarer, siden man da ekskluderes fra det menneskelige fellesskapet som er forankret i tid. Irregulære migranternes langvarige ventetid under flukt, i leir eller på mottak på grunn av dagens flyktningkriser illustrerer dette.

En ny, moralsk garanti går dermed ut på å erkjenne at våre alles liv er knyttet til tid. Og derigjennom at ventingen må opphøre hvis ethvert menneskes verdighet skal anerkjennes.

ODIN LYSAKER

professor i etikk, Universitetet i Agder